

مروری بر توسعه حرفه‌ای معلمان

کیانا ملکی بهدادین^۱

^۱ کارشناسی، علوم تربیتی، دانشگاه بیرجند

Kianamaleki353@gmail.com

۰۹۰۲۰۳۷۵۵۸۳

چکیده:

توسعه حرفه‌ای معلم منجر به بهبود شیوه‌های آموزشی می‌شود که تأثیر مثبتی بر تدریس و در نهایت یادگیری دانش‌آموزان دارد. این مقاله به بررسی نقش حیاتی توسعه حرفه‌ای معلمان در ارتقاء کیفیت آموزشی می‌پردازد. روش پژوهش حاضر، توصیفی و کتابخانه‌ای بوده و با مرور اسناد، مدارک و مقالات موجود در ژورنال‌ها و سایت‌های معتبر علمی داخلی و خارجی همچون مرکز اطلاعات علمی جهاد دانشگاهی، پرتال جامع علوم انسانی، سیلیوکیا، بانک اطلاعات نشریات کشور، eric و researchgate به جمع‌آوری اطلاعات پرداخته شد مطابق یافته‌ها، ابتدا مفهوم توسعه حرفه‌ای معلمان به عنوان فرآیندی مستمر و بازتابی که به بهبود مهارت‌ها، دانش و روش‌های تدریس معلمان کمک می‌کند، تعریف شده است. اهمیت این توسعه نه تنها برای ارتقای کیفیت تدریس بلکه برای بهبود عملکرد دانش‌آموزان و کارایی سازمانی مورد تأکید قرار گرفته است. از این رو این مقاله عوامل مختلفی را که بر توسعه حرفه‌ای معلمان تأثیر می‌گذارند، نظیر تعامل با همکاران، سبک رهبری مدرسه، ساختار دوره‌های آموزشی و استفاده از روش‌ها و فناوری‌های مدرن تدریس، مورد بررسی قرار می‌دهد. همچنین، پیامدهای مثبت این توسعه شامل بهبود روش‌های تدریس، مدیریت کلاس، روابط معلم-دانش‌آموز، و افزایش رضایت شغلی معلمان اشاره شده است. در نتیجه، بر لزوم توسعه حرفه‌ای مستمر تأکید شده است که به عنوان یک فرآیند مشارکتی میان معلمان، مدیران، والدین و جامعه باید انجام شود تا نیازهای متغیر دانش‌آموزان و جامعه را پاسخگو باشد. لذا یافته‌ها بیان دارند که مشارکت مستمر در برنامه‌های توسعه حرفه‌ای منجر به بهبود عملکرد تدریس و نتایج آموزشی معلمان می‌شود.

واژگان کلیدی: معلم، توسعه حرفه‌ای، اهمیت توسعه حرفه‌ای معلمان، پیامدهای توسعه حرفه‌ای.

۱- مقدمه:

حرفه‌ی معلمی که با طیف وسیعی از انسان‌ها و پیچیدگی آنها سر و کار دارد نمی‌تواند فقط با به کار گرفتن یک یا حتی چند روش و تکنیک ثابت آن هم در جامعه‌ای که روز به روز در حال دگرگونی و تحول است قادر به حل اوضاع پیچیده باشد؛ لذا توجه به توسعه حرفه‌ای معلمان را برای زندگی حرفه‌ای و برای این که برای تدریس خود توجیه مناسب داشته

باشند آماده می‌کند؛ حرفه‌ای شدن فرآیندی است که به وسیله آن انجام یک حرفه یا شغل مستلزم داشتن مهارت‌های ویژه‌ای می‌شود؛ لذا توسعه حرفه‌ای مجموعه‌ای است از فعالیت‌ها از جمله: ایجاد دگرگونی و بهبود کیفیت تدریس معلمان ایجاد فرصت‌های مداوم برای آموزش معلمان در مدارس، تسهیل توسعه مهارت‌های جدید بهبود دانش، مهارت و توانایی‌های موجود، ایجاد اعتماد به نفس و انگیزه و درک نقش‌های قانونی در معلمان، تسهیل تجارب مبتنی بر علم و دانش، افزایش توان سازگاری معلمان، کاهش مقاومت در مقابل تغییر، افزایش نگهداری منابع انسانی در مدارس و به وجود آوردن سطوح بالای تعهد سازمانی است (مطلبی نژاد و همکاران، ۱۴۰۲). توسعه حرفه‌ای یک مفهوم کلیدی برای آموزش است و به عنوان یک فرایند بازتابی در صورت تداوم، نتایج اثر بخشی را به همراه دارد و دانش، تخصص و سایر ویژگی‌های فرد را به عنوان معلم توسعه می‌دهد. توسعه حرفه‌ای معلم بر نحوه یادگیری و چگونگی استفاده از دانش معلم برای بهره‌مندی از یادگیری دانش‌آموزان متمرکز است. این به عنوان یک فرآیند پیچیده توصیف می‌شود که مستلزم مشارکت شناختی و عاطفی معلمان به صورت فردی و جمعی، ظرفیت‌ها و تمایل برای بررسی جایگاه هر یک از اعتقادات و باورها و مطالعه و اجرای جایگزین‌های مناسب برای بهبود یا تغییر است (افراز، ۱۴۰۲). معلمان مجهز به توسعه حرفه‌ای روش‌های تازه‌ای را برای برنامه‌ریزی و افزایش توانایی دانش‌آموزان در انجام تکالیف به کار می‌برند و پس از شرکت در دوره‌های آموزشی و برنامه‌های آموزشی بلند مدت خود توانمند می‌شوند. حرفه‌ای شدن معلمان بر جنبه‌های تکنیکی و حرفه‌ای تدریس و ارتقاء موقعیت اجتماعی حرفه‌ای معلمی متمرکز است؛ با وجود اینکه توسعه حرفه‌ای و رفتارهای کاری نوآورانه برای همه معلمان و مربیان امری حیاتی است اما این موضوع برای معلمان مدارس ابتدایی از جایگاه و اهمیت خاصی برخوردار است. زیرا دوره ابتدایی اساس تعلیم و تربیت دانش‌آموزان قرار دارد بنابراین عوامل و متغیرهایی که به رشد توسعه حرفه‌ای معلمان کمک کند دارای اهمیت می‌باشد (مختاری کرچگانی و سلیمی، ۱۴۰۲).

به عبارتی توسعه‌ی زمانی ظهور یافت که جامعه تغییرات فوری در مدارس عمومی را طلب می‌کرد. از مدارس در برابر افزایش پیچیدگی‌های جامعه انتظار می‌رفت تا خدمات بیشتری را که قبلاً بر عهده خانه یا جامعه پیرامونی بود ارائه دهند. با توجه به ازدیاد دانش‌آموزان در دهه‌ی ۱۹۹۰ و افزایش سن معلمان در شرف بازنشستگی اقتضا می‌کرد که معلمانی با تجربه کمتر وارد کار شوند و با توجه به انفجار اطلاعات جهانی و ارتباطات جهانی نیاز به توسعه حرفه‌ای معلمان ملزوم گشته است و ناظران می‌بایست با توان برخورد مناسب با این چالش‌های موجود در نظام آموزش و پرورش و تدریس بتوانند در توسعه حرفه‌ای معلمان مثمر باشند. اساس توسعه حرفه‌ای، نیروی انسانی است ادامه حیات هر سازمانی به دانش، آگاهی و مهارت‌های اعضای آن سازمان بستگی دارد. اصطلاح توسعه حرفه‌ای می‌تواند تمام فعالیت‌هایی را که به رویش حرفه‌ای منجر می‌شود در برگیرد (غلام پور سدهی و همکاران، ۱۴۰۲). از سویی فعالیت‌های مربوط به رشد حرفه‌ای معلمان به دو دسته تقسیم می‌شوند: رشد حرفه‌ای سنتی و رشد حرفه‌ای معاصر؛ در رشد حرفه‌ای سنتی مواردی مانند ارتباط نداشتن میان طرح‌های توسعه و فعالیت‌های رشد حرفه‌ای، نبود تعامل یا سطح پایین تعامل و همکاری بین معلمان، غفلت از بازخورد یا پیگیری برای فعالیت‌های رشد حرفه‌ای وجود دارد فعالیت‌های رشد حرفه‌ای وابسته به خواست

سیاست‌گذاران و برنامه‌ریزان است بنابراین برای یادگیری مستمر تشویق و دلگرمی وجود ندارد؛ اما در رشد حرفه‌ای معاصر رویکرد متفاوتی حاکم است. پیگیری مداوم و بازخورد فوری وجود دارد برای یادگیری دانش آموزان و رشد حرفه‌ای معلمان استانداردهایی وجود دارد در برنامه ریزی بافت مدرسه برای فعالیت‌ها مدنظر است؛ نیازهای دانش آموزان مهم‌ترین شاخص‌ها در طراحی فعالیت‌های رشد حرفه‌ای است (فرجی و همکاران، ۱۴۰۳). در موفقیت برنامه‌های توسعه حرفه‌ای معلمان به عوامل متعددی بستگی دارد که از جمله آنها می‌توان به حمایت مدیران مدارس، مشارکت فعال معلمان، تناسب برنامه‌ها با نیازهای معلمان، ارائه بازخوردهای سازنده و ایجاد یک فرهنگ یادگیری مستمر اشاره کرد. با توجه به اهمیت توسعه حرفه‌ای معلمان در ارتقای کیفیت آموزش و پرورش سرمایه‌گذاری در این حوزه و ایجاد شرایط مناسب برای رشد و توسعه حرفه‌ای معلمان امری ضروری و اجتناب‌ناپذیر است. لذا توسعه شایستگی حرفه‌ای برای معلمان امری بسیار مهم تلقی می‌شود. این موضوع عنوان یکی دیگر از راهکارهای دولت در جهت داشتن معلم‌هایی حرفه‌ای است. توسعه حرفه‌ای برای معلمان چندان قابل اهمیت است که هر ساله برای بهبود اوضاع، طرحی نو ارائه می‌شود؛ به وسیله این کار، دولت و آموزش و پرورش قصد دارند یاریگر معلم در تدریس بهتر باشند (صالحی جوزانی و همکاران، ۱۴۰۳). پژوهش‌های متعددی در زمینه توسعه حرفه‌ای انجام شده است؛ از جمله: حیدری نقدعلی و همکاران (۱۴۰۲) در پژوهشی به عنوان "تدوین الگوی توسعه حرفه‌ای معلمان چندپایه مبتنی بر نظریه داده بنیاد" انجام دادند؛ نتایج نشان داد توسعه حرفه‌ای معلمان چندپایه فرایندی پیچیده و چندوجهی بوده و نیازمند سیاست‌گذاری‌های کلان، جامع‌نگر و تخصصی است. اتخاذ سیاست‌ها و برنامه‌ریزی‌های صحیح می‌تواند چشم‌انداز روشن و امیدبخشی را در جهت نیل به هدف مطلوب توسعه عدالت آموزشی در مناطق محروم در پی داشته باشد همچنین احمدی و اقبالی (۱۴۰۱) در پژوهشی با عنوان "فلسفه برای کودکان و توسعه حرفه‌ای معلمان" به این نتیجه دست یافتند که آموزش فلسفه در ارتقای پیشرفت حرفه‌ای معلمان نقش تاثیرگذار دارد. بطور کلی توسعه حرفه‌ای معلمان یکی از موضوعات اساسی در زمینه آموزش و پرورش بوده که به دلیل اهمیت آن در بهبود کیفیت آموزش و یادگیری، همواره مورد توجه و مطالعه قرار گرفته است. لذا این پژوهش قصد دارد تا با مروری بر تحقیقات و مطالعاتی که در زمینه توسعه حرفه‌ای معلمان صورت گرفته است، را بررسی نماید. از این‌رو ابتدا تعاریف توسعه حرفه‌ای، ضرورت و اهمیت برنامه‌های توسعه حرفه‌ای معلمان، مولفه‌ها و عوامل موثر بر توسعه حرفه‌ای معلمان، پیامدهای توسعه حرفه‌ای معلمان و در انتها بحث و نتیجه‌گیری خواهد شد.

۲- روش بررسی

در این مقاله مروری، به منظور جمع‌آوری اطلاعات در مورد توسعه حرفه‌ای معلمان با جستجو در پایگاه‌های اطلاعاتی در دسترس از جمله سیویلیکا، پایگاه مرکز اطلاعات علمی جهاد دانشگاهی، نورمگز و پایگاه داده‌های علمی ایران (گنج) و بررسی مقاله‌ها و پایان‌نامه‌ها در بازه زمانی پنج سال اخیر با کلید واژه‌های توسعه حرفه‌ای، توسعه حرفه‌ای معلمان بررسی انجام شد و مبانی نظری مطابق با آن استخراج شد.

۳- مبانی نظری پژوهش

۳-۱ تعاریف توسعه حرفه‌ای

توسعه حرفه‌ای معلمان به روش‌های طراحی شده جهت توسعه دانش و نگرش معلمان و مهارت‌های مورد نیاز آنان در تدریس اشاره دارد. این افراد طیف گسترده‌ای از رفتارهای مبتنی بر شیوه‌های صحیح آموزش را تجربه نموده و در رشد فردی و اجتماعی دانش‌آموزان خود نقش مهمی خواهند داشت. از بعدی دیگر توسعه حرفه‌ای معلمان در سه حیطه صورت می‌پذیرد که عبارتند از عوامل محیطی، کاری و شخصی؛ این ابعاد می‌تواند پیامدهایی همچون باور به عملکرد مناسب و توسعه آموزش را در بر می‌گیرد (احمدی و اقبالی، ۱۴۰۱). بنابراین توسعه حرفه‌ای یک مفهوم کلیدی برای آموزش است و به عنوان یک فرایند بازتابی در صورت تداوم نتایج اثربخشی را به همراه دارد و دانش، تخصص و سایر ویژگی‌های فرد را به عنوان معلم توسعه می‌دهد. همچنین توسعه حرفه‌ای به رشد دانش، هویت، باورها و عملکرد معلم در رابطه با جنبه‌های مختلف حرفه معلمی کمک کننده است. توسعه حرفه‌ای به عنوان توانایی، دانش، مهارت و توانایی حرفه‌ای معلم در یک محیط کار خاص تعریف می‌شود و کسب دانش، مهارت و نگرش مورد نیاز برای عمل به عنوان شایستگی بیان می‌شود. شایستگی معلم در قالب دانش، توانایی و رفتارهای بیان می‌شود که معلمان باید برای انجام حرفه‌ای خود به مفیدترین و موثرترین شکل انجام دهند (جبروتی و باقری مجد، ۱۴۰۱). توسعه حرفه‌ای معلمان اساسی‌ترین عاملی است که می‌تواند به بهبود نظام آموزشی و یادگیری کمک کند؛ این توسعه نه تنها به کیفیت آموزش افزوده، بلکه نقش به سزایی در شکل‌گیری نسل‌های آینده و توسعه جامعه دارد. تربیت نسلی دارای تفکر نوین، دانش‌آموزانی با توانمندی‌های کمیاب و ایجاد بسترهای آموزشی با فناوری‌های مدرن تنها با توسعه حرفه‌ای معلمان ممکن است. در این راستا، ارتقاء مهارت‌ها، به روزرسانی دانش، تلاش برای تطبیق با نیازهای دانش‌آموزان و استفاده بهینه از ابزارهای آموزشی مواردی هستند که معلمان باید به آنها توجه کنند (تکسر و همکاران، ۲۰۱۹). توسعه حرفه‌ای دارای پنج شاخص تجربی: مدت زمان، فعالیت فعال، یادگیری مشارکتی، تمرکز بر دانش محتوا، انطباق با نیازها و شرایط معلمان و مشارکت جمعی در توسعه حرفه‌ای است (مطلبی نژاد و همکاران، ۱۴۰۲). لذا می‌توان توسعه حرفه‌ای معلمان مجموعه‌ای از فرایندها و فعالیت‌های طرح‌ریزی شده به منظور افزایش دانش، مهارت‌ها و نگرش‌های حرفه‌ای معلمان دانست؛ اینکه بتوانند موجب بهبود یادگیری دانش‌آموزان شوند این تعریف دامنه وسیعی برای توسعه حرفه‌ای معلمان قائل است. با این حال رویکردهای جدید نسبت به توسعه حرفه‌ای طرفدار یادگیری مادام‌العمر بوده و یادگیری حرفه‌ای را مداخله‌ای کوتاه مدت نمی‌دانند بلکه توسعه حرفه‌ای معلمان را فعالیتی بلند مدت می‌دانند که دامنه آن از آموزش معلمان در دانشگاه تا دوره‌های ضمن خدمت فردی معلمان را در بر می‌گیرد. بررسی پژوهش‌های انجام شده در خصوص میزان دانش، توانایی‌ها و نگرش‌های

¹ Taxer et al

آموزشی شغلی معلمان بیانگر این واقعیت است که تسلط همه‌جانبه معلمان در زمینه تربیتی و تخصصی حرفه خویش به میزان مطلوب فراهم نیست و توسعه حرفه‌ای معلمان به شکل کنونی تأثیر خیلی کمی بر روش‌های تدریس، سازماندهی مدارس و برنامه‌های‌های درسی و آنچه دانش آموزان باید یاد بگیرند داشته است (رادنیا، ۱۴۰۲).

۳-۲ اهمیت برنامه‌های توسعه حرفه‌ای معلمان

توسعه حرفه‌ای معلمان اغلب به عنوان سنگ زیربنای همه تلاش‌های اصلاح‌گرانه آموزشی شناخته می‌شود که برای ایجاد تغییرات سازمان یافته‌ای که در نهایت منجر به افزایش سطح کارایی دانش آموزان شود. باید تمام معلمان در طول عمر کاری خود به عنوان یک مسئولیت شغلی به رشد حرفه‌ای موثر مستمر و مناسب پردازند؛ میتوان گفت توسعه حرفه‌ای معلمان فرایندها و فعالیت‌های طراحی شده و اجرا شده‌ای است که هدف آن افزایش دانش، مهارت و نگرش حرفه‌ای معلمان در راستای ارتقای یادگیری دانش آموزان می‌باشد. توسعه حرفه‌ای معلمان سبب تغییر در شیوه‌های تدریس، بهبود نتایج یادگیری دانش آموزان و بهبود عملکرد مدارس می‌شود بنابراین می‌توان گفت که توسعه حرفه‌ای معلمان و افزایش دانش و مهارت‌های آنها لازمه موفقیت آموزش است. با توجه به این مطلب و اهمیت توسعه حرفه‌ای معلمان رویکردهای جدید، آن را صرفاً یک فرایند و مداخله کوتاه مدت در نظر نمی‌گیرند؛ بلکه آن را با رویکردی مادام‌العمر مینگرند و اذعان میدارند که این فرایند با آموزش معلمان در دانشگاه آغاز میشود و با مشارکت آنها در برنامه‌های آموزش ضمن خدمت، کارگاه‌های آموزشی سمینارهای علمی و مطالعات فردی تخصصی ادامه می‌یابد (آقا بابایی، ۱۴۰۲). توسعه حرفه‌ای معلمان یکی از اساسی‌ترین عوامل مؤثر بر کیفیت آموزش و یادگیری در مدارس به شمار می‌آید. با توجه به تحولات سریع در نظام‌های آموزشی و تغییرات فناوری نیاز به برنامه ریزی مؤثر برای ارتقاء مهارت‌ها و دانش معلمان بیش از پیش احساس میشود با وجود اهمیت توسعه حرفه‌ای بسیاری از برنامه‌های موجود نتوانسته‌اند به نتایج مطلوب دست یابند. اهمیت توسعه حرفه‌ای در دو بعد قابل توجه است: اول با بهبود برنامه ریزی توسعه حرفه‌ای میتوان کیفیت یادگیری دانش آموزان را افزایش داد و به نتایج آموزشی بهتری دست یافت؛ دوم توسعه حرفه‌ای معلمان به آنها این امکان را می‌دهد که در محیط‌های آموزشی به روز و پویا عمل کنند و به نیازهای متغیر دانش آموزان پاسخ دهند. توسعه حرفه‌ای معلمان عاملی کلیدی در ارتقای کیفیت آموزش و پرورش است اما موفقیت این برنامه‌ها تنها به وجود برنامه‌های آموزشی متنوع و جذاب محدود نمیشود بلکه عوامل دیگری نیز در این زمینه مؤثرند. یکی از مهم‌ترین این عوامل حمایت قاطعانه و مستمر مدیران مدارس است. هنگامی که مدیران مدارس از برنامه‌های توسعه حرفه‌ای حمایت کرده و منابع لازم را برای اجرای آنها فراهم کنند، معلمان احساس میکنند که ارزشگذاری شده و به توسعه حرفه‌ای آنها اهمیت داده می‌شود. این امر انگیزه و تعهد معلمان را افزایش داده و به آنها کمک میکند تا در این برنامه‌ها مشارکت فعال داشته باشند (یاری رودبارسرا، ۱۴۰۳). به عبارتی حرفه‌ای شدن فرآیندی است که به وسیله‌ی آن انجام یک حرفه یا شغل مستلزم داشتن مهارت‌های ویژه‌ای می‌شود. معلم حرفه‌ای باید درک عمیق تری از دانش محتوایی رشد کودک، سبک‌های

یادگیری، راهبردهای تدریس و مجموعه ای جدید از ارزش ها همراه با احترام به تفاوت های فردی همکاران و گرفتن بازخورد مداوم از تدریس و قابلیت هدایت و تغییر و ارتباط مؤثر داشته باشد (مختاری کرچگانی و سلیمی، ۱۴۰۲). برنامه های توسعه حرفه ای نقش بسیار مهمی در ارتقاء کیفیت آموزشی و بهبود عملکرد معلمان ایفا می کنند. این برنامه ها به معلمان کمک می کنند تا مهارت ها و دانش خود را به روز کنند، با روش ها و تکنیک های جدید آموزشی آشنا شوند و از این طریق بتوانند کیفیت تدریس و یادگیری دانش آموزان را بهبود بخشند. در اینجا به چندین مورد از اهمیت برنامه های توسعه حرفه ای اشاره می کنیم:

- به روزرسانی دانش و مهارت ها: برنامه های توسعه حرفه ای به معلمان این امکان را می دهند که دانش و مهارت های خود را با جدیدترین تحقیقات و روش های آموزشی هماهنگ کنند. این به روزرسانی نه تنها به بهبود کیفیت تدریس کمک میکند بلکه باعث افزایش اعتماد به نفس و توانایی های معلمان نیز می شود.

- افزایش انگیزه و رضایت شغلی: یکی از اثرات مثبت برنامه های توسعه حرفه ای، افزایش انگیزه و رضایت شغلی معلمان است. وقتی معلمان احساس میکنند که در حال یادگیری و پیشرفت هستند، انگیزه بیشتری برای تدریس دارند و این میتواند به ایجاد یک محیط آموزشی مثبت تر منجر شود.

- بهبود نتایج تحصیلی دانش آموزان: معلمانی که از برنامه های توسعه حرفه ای بهره مند میشوند، میتوانند روش های تدریس خود را بهبود بخشند و به نتایج تحصیلی بهتری برای دانش آموزان دست یابند. این امر به ویژه در درس هایی که نیاز به روش های تدریس نوین و خلاقانه دارند، بسیار مؤثر است.

- تسهیل در انطباق با تغییرات آموزشی: نظام های آموزشی همواره در حال تغییر و تحول هستند. برنامه های توسعه حرفه ای به معلمان کمک می کنند تا با این تغییرات سازگار شوند و بهترین شیوه های آموزشی را به کار گیرند. این توانایی برای انطباق با تغییرات، یکی از مهارت های حیاتی برای هر معلم است (کوسه، ۱۴۰۲).

۳-۳ مولفه ها و عوامل مؤثر بر توسعه حرفه ای معلمان

برای توسعه حرفه ای معلمان مؤلفه ها و شاخص های متفاوتی در پژوهش ها ارائه شده است؛ توجه به همتایان در برنامه های توسعه حرفه ای معلمان، سبک رهبری مدرسه، ساختار دوره های آموزشی، استفاده از رویکردهای تدریس، مشارکتی و مشاوره شغلی، تشکیل گروه های حرفه ای در مدارس، راهبرد های توسعه حرفه ای معلم محور، پژوهش مبتنی بر کلاس درس، جو و ساختار سازمانی مدرسه، باورهای تربیتی و مفاهیم از پیش آموخته معلمان و هدایت گری و استفاده از رویکردهای مشاوره ای از جمله مؤلفه های توسعه حرفه ای معلمان است (طاهرپور کلانتری و غلامپور، ۱۴۰۱). مؤلفه دیگر توسعه حرفه ای بر آموزش متمرکز است که شامل مطالعه و کاربرد محتوی و پداگوژی با تاکید بر نتایج یادگیری دانش آموزان است. چنین توسعه حرفه ای مستلزم تمایز با توجه به عواملی مانند ماموریت درسی، مراحل شغلی و احساسات فردی در مورد نوآوری است و بازخورد معنی دار برای معلمان و پاسخگویی معتبر ارائه می کند و معلمان باید

برای ارتقای خود بدون توجه به تجربه حرفه ای، از فناوری های جدید و رویکردهای آموزشی نوین پیروی کنند تا افراد جامعه را متناسب با نیاز عصر تربیت کنند و از این فناوری ها و رویکردها برای آموزش مؤثرتر و آمادگی بهتر دانش آموزان برای زندگی استفاده کنند (نصیری فیروز، ۱۴۰۳). یکی از مهمترین تأثیرات توسعه حرفه ای معلمان، بهبود روش های تدریس است. معلمان با آشنایی با روش های تدریس نوین و مبتنی بر تحقیقات آموزشی، می توانند فرآیند یادگیری دانش آموزان را بهبود بخشند. علاوه بر بهبود روش های تدریس، توسعه حرفه ای معلمان میتواند به بهبود مدیریت کلاس و ارتقاء محیط یادگیری کمک کند معلمان با یادگیری مهارت های مدیریت کلاس، میتوانند محیطی منظم و حمایت کننده برای دانش آموزان فراهم کنند که در آن بتوانند با اعتماد به نفس و انگیزه بیشتری به یادگیری بپردازند. یکی از تأثیرات عمده برنامه های توسعه حرفه ای، افزایش دانش و مهارت های تخصصی معلمان است. تحقیقات نشان داده است که این برنامه ها به معلمان کمک میکنند تا با جدیدترین روش ها و تکنیک های آموزشی آشنا شوند. به عنوان مثال، مطالعه ای که توسط دسیمون و همکاران^۲ (۲۰۰۲) انجام شد، نشان داد که معلمان شرکت کننده در برنامه های توسعه حرفه ای با استفاده از روش های نوین تدریس، توانسته اند دانش آموزان خود را به طور مؤثرتری آموزش دهند و نتایج بهتری در ارزیابی های تحصیلی کسب کنند. برنامه های توسعه حرفه ای به معلمان فرصتی برای یادگیری و به کارگیری روش های تدریس جدید و مؤثرتر ارائه می دهند. مطالعه ای که توسط هیبرت و موریس^۳ (۲۰۱۲) انجام شده است، نشان می دهد که معلمان پس از شرکت در برنامه های توسعه حرفه ای توانسته اند روش های تدریس خود را به طور قابل توجهی بهبود بخشند (شکری و همکاران، ۱۴۰۳). توسعه حرفه ای معلمان نه تنها تأثیر چشمگیری بر عملکرد و کارایی آن ها دارد، بلکه به طور مستقیم بر کیفیت آموزش و پرورش و بهبود فرایند یادگیری دانش آموزان تأثیرگذار است. ارتقاء توانمندی ها، مهارت ها، و نگرش های معلمان از طریق توسعه حرفه ای، می تواند بهبود قابل توجهی در سطح آموزش و پرورش و تحولات مثبت در محیط های آموزشی ایجاد کند. توسعه حرفه ای معلمان به معنای به روزرسانی دائمی دانش، ارتقاء مهارت های تدریس، و انعکاس بر تجربیات عملی است که به معلمان کمک می کند تا با چالش ها و نیازهای روزافزون آموزشی مواجه شوند. این امر نه تنها به بهبود عملکرد و توانمندی های معلمان کمک می کند، بلکه تأثیر مستقیم و غیرقابل انکاری بر کیفیت آموزش و پرورش و پیشرفت دانش آموزان دارد (بروشان و همکاران، ۱۴۰۲). لذا، توسعه حرفه ای مستمر معلمان هم برای بهبود عملکرد و اثربخشی آموزشی و هم برای افزایش تعهد معلمان بسیار مفید است. در دنیای امروز معلمان به طور مداوم نیاز به نوآوری و سازگاری دارند. با پشتیبانی از توسعه حرفه ای، آنها به دانش و مهارت هایی نیاز دارند تا بتوانند حرفه ای، انعطاف پذیر و انعکاسی باشند که به نیازهای دانش آموزان پاسخ دهند (گالاکزی و همکاران^۴، ۲۰۱۸).

² Desimone et al

³ Hibbert and Morris

⁴ Galaczi et al

۳-۴ پیامدهای توسعه حرفه‌ای معلمان

توسعه حرفه‌ای معلمان نقشی حیاتی در بهبود کیفیت آموزشی و موفقیت تحصیلی دانش‌آموزان ایفا می‌کند؛ یکی از پیامدهای اصلی توسعه حرفه‌ای، بهبود روش‌های تدریس است. معلمان با بهره‌گیری از دانش و تکنیک‌های جدید، می‌توانند محیطی آموزشی فراهم کنند که در آن دانش‌آموزان به طور فعال و با انگیزه بیشتری در فرآیند یادگیری شرکت کنند. توسعه حرفه‌ای معلمان همچنین به بهبود مدیریت کلاس کمک می‌کند. مهارت‌های مدیریت کلاس، از جمله ایجاد قوانین منصفانه، مدیریت تعارضات و تشویق رفتارهای مثبت، به معلمان کمک می‌کند تا محیطی منظم و حمایت‌کننده برای دانش‌آموزان ایجاد کنند. چنین محیطی نه تنها انگیزه یادگیری دانش‌آموزان را افزایش می‌دهد، بلکه به ایجاد فضای احترام و تعامل مثبت بین دانش‌آموزان و معلمان نیز منجر می‌شود. روابط مثبت و سازنده بین معلم و دانش‌آموزان نیز یکی دیگر از پیامدهای توسعه حرفه‌ای معلمان است. معلمانی که مهارت‌های ارتباطی و اجتماعی خود را توسعه می‌دهند، می‌توانند روابطی مستحکم و مبتنی بر اعتماد با دانش‌آموزان برقرار کنند. به طور کلی، توسعه حرفه‌ای معلمان باعث ارتقاء سطح دانش و مهارت‌های آنان می‌شود و به آنان امکان می‌دهد تا به شیوه‌های کارآمدتر و موثرتر به آموزش دانش‌آموزان بپردازند (رحیم زاده و همکاران، ۱۴۰۳). از دیگر پیامدهای توسعه حرفه‌ای بر معلمان به عوامل متعددی اشاره شده است از جمله؛ ارتقا سطح علمی معلمان، احساس کارآمدی معلمان، احساس خشنودی معلمان، احساس مفید بودن معلمان، اثربخشی معلمان، احساس آرامش روحی روانی معلمان، خستگی کمتر معلم، رضایت شغلی معلم، رشد اخلاقی معلم، تربیت نیروی ماهر مخصوص چندپایه، کاهش استرس و اضطراب معلمان، تربیت معلم متفکر، افزایش پشتکار معلمان، به روز شدن اطلاعات معلمان، تقویت اعتماد به نفس معلمان، تقویت خودباوری معلمان، افزایش قرب و منزلت معلمان، تناسب سطح انتظارات معلمان از دانش‌آموزان، آموزش راحت و روان معلم، رضایت معلمان از دانش‌آموزان (حیدری نقدعلی، ۱۴۰۲).

۴- بحث و نتیجه‌گیری

با توجه به مرور نظام‌مند مقالات در این پژوهش، می‌توان نتیجه گرفت که توسعه حرفه‌ای معلمان نقش بسیار حیاتی و اساسی در بهبود کیفیت آموزش و پرورش دارد؛ همچنین ارتقاء توانمندی‌ها، بروزرسانی دانش، و توسعه مهارت‌های تدریس معلمان نه تنها به بهبود عملکرد و کارایی آن‌ها کمک می‌کند، بلکه به تأثیر مستقیم بر کیفیت آموزش و پرورش، افزایش مشارکت دانش‌آموزان، و ایجاد محیط‌های آموزشی پویا و الهام‌بخش منجر می‌شود. از این‌رو با توجه به تغییرات سریع و گسترده در نظام آموزشی، لزوم تناسب آموزش‌ها و فرایندهای آموزشی و پرورشی مدارس دوره آموزش ابتدایی با تحولات و نیازهای جامعه، توسعه حرفه‌ای معلمان می‌تواند نقش برجسته‌ای در اثربخشی سازمانی و ارتقای موفقیت

دانش آموزان و معلمان داشته باشد؛ بنابراین، لزوم توجه به برنامه توسعه حرفه‌ای معلمان مدارس ابتدایی از مهمترین اولویت‌های نظام آموزشی است. همچنین بیان شد توسعه حرفه‌ای برای معلمان سبب می‌شود که درکی بسیار عمیق از تدریس خود داشته باشند؛ به عبارتی یک معلم حرفه‌ای دائما به بازخورد دانش آموزان توجه می‌کند و از روی بازخورد آنها می‌توانید بفهمید که چه مقدار در سبک تدریس موفق بوده است. لذا رفع نقاط ضعف و تقویت نقاط قوت در این زمینه می‌تواند معجزه به پا کند. توسعه‌ی حرفه‌ای به عنوان یک فرایند همکارانه فهمیده می‌شود؛ در این فرایند معلمان تنها در ارتباط با دیگر معلمان نیستند بلکه علاوه بر آن با مدیران، والدین و دیگر اعضای اجتماع نیز باید در ارتباط باشند، زیرا توسعه‌ی حرفه‌ای زمانی اتفاق می‌افتد که تعاملات معنی داری بین این اعضا وجود داشته باشد. در نتیجه هر چه معلمان زمان بیشتری را در توسعه حرفه‌ای شرکت کنند، احتمال بهبود عملکرد تدریس آنها بیشتر است، اما توسعه حرفه‌ای زمانی موثرتر است که معلمان فرصت‌های متعددی برای تعامل با اطلاعات و ایده‌ها در طی چندین ماه داشته باشند؛ هنگامی که چنین فرصت‌هایی با یکدیگر و همچنین با اهداف مدرسه یا استانداردهای یادگیری مرتبط باشند، معلمان می‌توانند تصویر بزرگ را ببینند که انگیزه و تعهد آنها را به فرآیند یادگیری مداوم تقویت می‌کند.

بطور خلاصه این مقاله با هدف مروری بر توسعه حرفه‌ای معلمان، بر نقش حیاتی آن در بهبود کیفیت آموزش و پرورش تأکید دارد. همچنین اشاره شد توسعه حرفه‌ای به عنوان یک فرآیند مداوم از تأمل، یادگیری و اقدام، به معلمان کمک می‌کند تا دانش و مهارت‌های خود را ارتقاء دهند و در نتیجه، کیفیت تدریس و یادگیری دانش آموزان را بهبود بخشند. مقاله نشان می‌دهد که سرمایه‌گذاری در این حوزه، با فراهم کردن شرایط مناسب و حمایت از معلمان، می‌تواند به ایجاد تغییرات سازماندهی شده و افزایش کارایی در نظام آموزشی منجر شود. برنامه‌های توسعه حرفه‌ای موثر، با به‌روزرسانی دانش، افزایش انگیزه و توانمندسازی معلمان برای انطباق با تحولات آموزشی، نقش کلیدی در پیشرفت نظام آموزشی ایفا می‌کنند. به طور خلاصه، توسعه حرفه‌ای معلمان نه تنها به بهبود مهارت‌های تدریس کمک می‌کند، بلکه تأثیرات مثبت قابل توجهی بر کیفیت یادگیری دانش آموزان و بهبود محیط‌های آموزشی دارد. مقاله بر لزوم توجه به این برنامه‌ها در تمام سطوح آموزشی، به‌ویژه دوره ابتدایی، تأکید دارد و با توجه به نیاز به نوآوری و انعطاف‌پذیری در نظام آموزشی، توسعه حرفه‌ای به عنوان یک فرایند همکارانه و تعاملی می‌تواند به معلمان در شناخت نقاط قوت و ضعف خود کمک کرده و به ارتقای کیفیت کلی آموزش منجر شود؛ از این رو ایجاد ارتباطات موثر میان معلمان، مدیران، والدین و جامعه نیز از جمله عوامل کلیدی در موفقیت این فرآیند است.

منابع

- احمدی، حسن، اقبالی، علی (۱۴۰۳). فلسفه برای کودکان و توسعه حرفه ای معلمان. نشریه پژوهش‌های فلسفی، ۱۶ (۳۹)، ۱۱۷-۱۲۸.
- افراز، شادی (۱۴۰۲). تحلیل ضرورت و الزام یادگیری مادام‌العمر و تاثیر آن بر توسعه حرفه‌ای معلمان. فصلنامه مطالعات روانشناسی و علوم تربیتی، ۵۶ (۱۶)، ۳۰۹-۳۲۴.
- آقابابایی، راضیه (۱۴۰۳). پیش‌بینی توسعه حرفه‌ای معلمان بر اساس سبک رهبری دانش ادراک شده: نقش واسطه‌ای تسهیم دانش و کار تیمی (مورد مطالعه معلمان شهر کاشان). فصلنامه رهبری آموزشی کاربردی، ۴ (۴)، ۱۰۷-۱۱۸.
- بروشان، حامد، دهقانیان، شهین، مسافری، فاطمه، شادمان، فهیمه (۱۴۰۲). اهمیت توسعه حرفه‌ای معلمان در بهبود کیفیت آموزش و پرورش. اولین همایش بین‌المللی معلمان برتر و مدارس پیشرو در هزاره سوم.
- جبروتی، ندا، باقری مجد، روح‌اله (۱۴۰۱). تحلیل قانونی یادگیری مادام‌العمر با توسعه حرفه ای معلمان. مجله علوم تربیتی دانشگاه شهید چمران/ اهواز، ۳۰ (۱)، ۱۲۷-۱۴۴.
- حیدری نقد علی، ژیلای، جاودانی، محمد، شیروانی شیری، علی، صالح آبادی، حجت‌اله (۱۴۰۳). تدوین الگوی توسعه‌ی حرفه‌ای معلمان چند پایه مبتنی بر نظریه داده بنیاد. پژوهش‌های برنامه درسی، ۱۳ (۱)، ۱-۳۰.
- رادنیا، علی (۱۴۰۲). تبیین رابطه فرهنگ سازمانی و سلامت سازمانی با توسعه حرفه ای معلمان ابتدایی شهر فین. مطالعات مدیریت و کارآفرینی، ۱۰ (۲)، ۱۸۱-۱۹۰.
- رحیم زاده، لیلا، رزینانی، فاطمه؛ دژآلود، مرضیه (۱۴۰۳). ضرورت و اهمیت رشد و توسعه حرفه ای معلمان در کلاس‌های چند پایه. اولین همایش بین‌المللی ایده‌های تحول‌آفرین.
- شکری، نسرين، شکری، مهناز، آذریان، محمود (۱۴۰۳). اهمیت توسعه حرفه‌ای معلمان در موفقیت دانش‌آموزان، همایش ملی نگرش‌های نوین در مسائل آموزش و پرورش.
- صالحی جوزانی، لیلا، شکوهی‌فر، الهه، ضامنی جعفر کلاهی، زهرا، ضامنی جعفر کلاهی، حکیمه (۱۴۰۳). سومین کنفرانس ملی تازه‌های روانشناسی تکاملی و تربیتی.
- طاهرپور کلانتری، مسعود؛ غلام پور، میثم (۱۴۰۳). سنتز پژوهی مؤلفه‌ها و شاخص‌های توسعه حرفه‌ای معلمان. پژوهش‌های برنامه درسی، ۱۲ (۲)، ۱۰۳-۱۲۱.
- غلام‌پورسدهی، روح‌اله، زنگویی، اسداله، مومنی مهمویی، حسین، زیرک، مهدی (۱۴۰۳). طراحی مولفه‌ها و ابعاد الگوی آموزشی ضمن خدمت برای توسعه حرفه‌ای معلمان (مبتنی بر ماک). سیزدهمین کنفرانس بین‌المللی پژوهش‌های مدیریت و علوم انسانی در ایران.
- فرجی، محمد مهدی، صفدری، مهدی، توکلی، علی، بهمنی نیا، علی (۱۴۰۳). تربیت معلم و توسعه حرفه‌ای معلمان در کلاس‌های چند پایه. هفدهمین همایش ملی پژوهش‌های مدیریت و علوم انسانی در ایران.

کوسه، نصیر (۱۴۰۲). اولین کنفرانس بین المللی حقوق، مدیریت، علوم تربیتی، روانشناسی و مدیریت برنامه ریزی آموزشی.

مختاری کرچگانی، مینا، سلیمی، سمانه (۱۴۰۲). تأثیر خودکار آمدی شغلی بر توسعه حرفه‌ای و رفتارهای کاری نوآورانه با نقش میانجی نشاط کاری معلمان ابتدایی شهر آبادان. *دوماهنامه رهیافتی نو در مدیریت آموزشی*، ۱۴ (۳)، ۶۳-۷۷.

مطلبی نژاد، علیرضا، یوسفیان، پریسا، عباسی مطلق، فرزانه، موجه، شقایق (۱۴۰۲). رابطه توسعه حرفه‌ای و توانمندی روان شناختی معلمان با روش تدریس اثر بخش آن‌ها. *فصلنامه توسعه حرفه ای معلم*، ۸ (۱)، ۸۵-۹۷.

نصیری فیروز، علیرضا (۱۴۰۳). مرور نظام‌مند موانع استراتژی اقدام پژوهی برای توسعه حرفه‌ای معلمان. *فصلنامه پژوهش در روش‌های آموزش*، ۲ (۲)، ۴۸-۷۹.

یاری رودبارسرا، محمد (۱۴۰۳). تحلیل الگوهای موفق در برنامه‌ریزی توسعه حرفه‌ای معلمان: چالش‌ها و راهکارهای فصلنامه مطالعات روانشناسی و علوم تربیتی، ۶ (۷۹)، ۲۷۵-۲۵۹.

Taxer, J. L., Becker-Kurz, B., & Frenzel, A. C. (2019). "Do quality teacher-student relationships protect teachers from emotional exhaustion? The mediating role of enjoyment and anger. *Social Psychology of Education*, 22, 209-226.

Cambridge Assessment English. (2018). *The Cambridge Assessment English Approach to Teacher Professional Development*. UCLES.